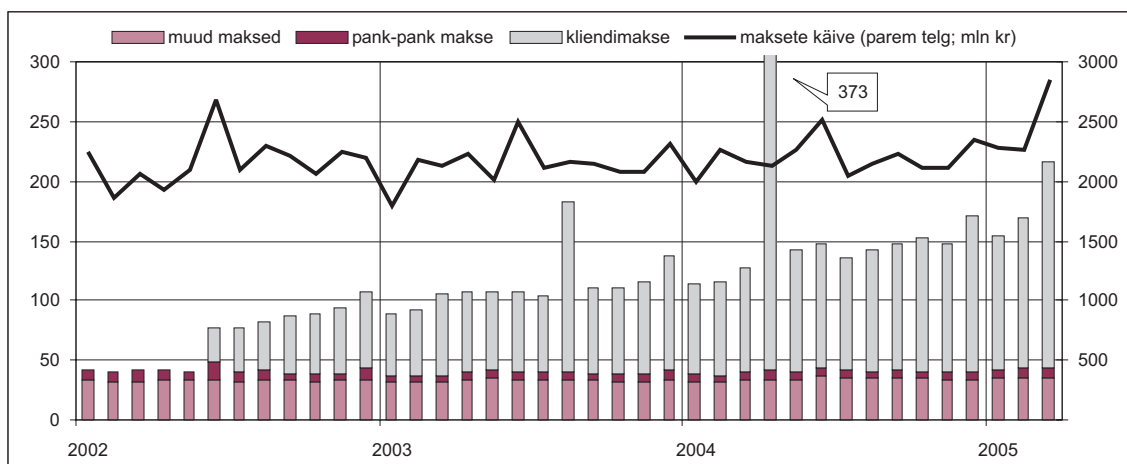

VI MAKSESÜSTEEMID

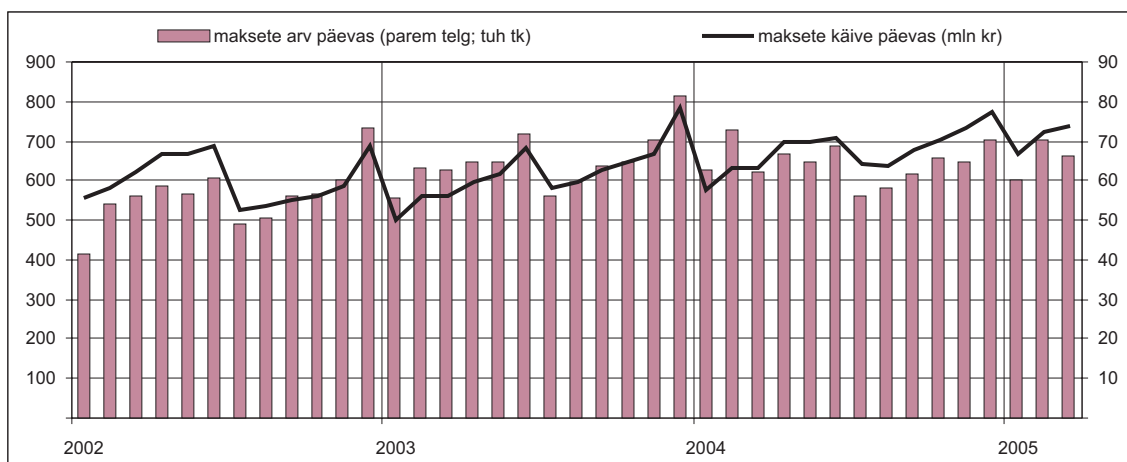
■ Pankadevaheliste maksete arveldussüsteem

Eesti krooni likviidsuskeskkond on püsinud stabiilne ning sellest tulenevalt on keskpangas hoitavad krediitiasutuste vahendid olnud piisavad arveldussüsteemi sujuvaks toimimiseks. **Kiirmaksete arveldussüsteemis (RTGS)** arveldatud maksete arvu aastakasv vähenes selle aasta I kvartali lõpuks 13 protsendipunkti võrra, jäädes 40% tasemele (vt joonis 6.1). Maksete arv ulatus 170 makseni päevas. Kliendimaksete arvu osatähtsus jäi samale tasemele, moodustades 75% kõikidest RTGSi maksetest.

2005. aasta I kvartali lõpuks suurenes RTGSis arveldatud maksete käibe kasv 4 protsendipunkti võrra, mille tulemusena tõusis käibe 8%, jõudes 2,3 mld kroonini päevas. Endiselt moodustavad suurima osa käibest (62%) pankade "kohustuslikud" maksed – **jaemaksete arveldussüsteemi (DNS)** tagatiskonto tehingud. Jätkuvalt on vähenenud, kuigi aeglustuvalt, kliendimakse keskmine suurus (8% võrra), langedes 2,1 mln kroonini. Selline tendents peegeldab klientide huvi kasutada RTGSi ka väiksemate, kuid kiireloomuliste maksete edastamiseks.

Joonis 6.1. RTGSis arveldatud maksete arv (vasak telg) ja käibe (mln kr; parem telg) päevas (kuu keskmine)

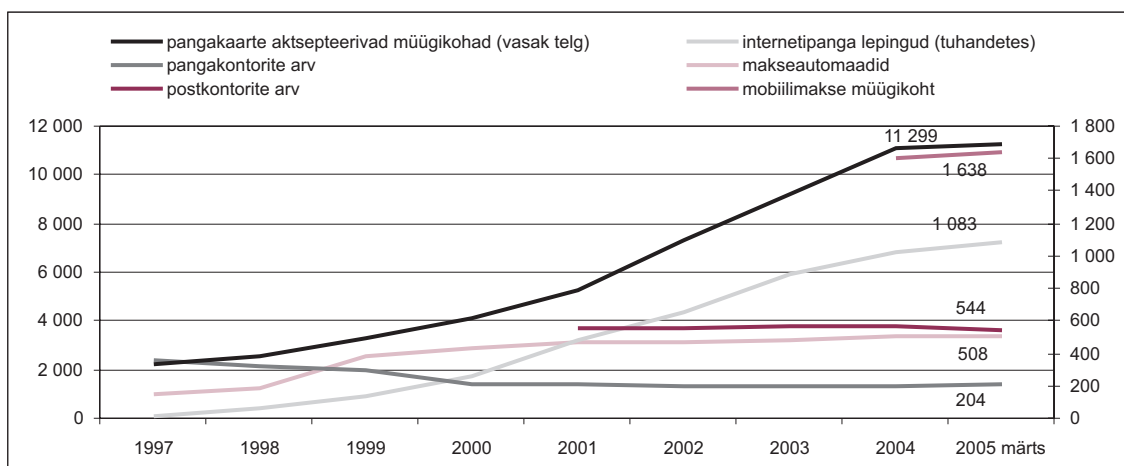

Joonis 6.2. DNSis arveldatud maksete arv (tuhat tk; parem telg) ja käibe (mln kr) päevas (kuu keskmine)

Jaemaksete arveldussüsteemis (DNS) arveldati 2005. aasta I kvartali lõpuks keskmiselt 65 000 makset päevas (vt joonis 6.2). Arveldatud maksete arv vähenes aasta jooksul 4% ja seda mõnevõrra kiirenevas tempos. Vastukaaluks maksete arvu vähenemisele suurenes DNSi käive aastas 10%; aastakasv ei muutunud ning keskmiseks päevakäibeks kujunes 723 mln krooni.

■ Maksete teostamise keskkond

2005. aasta I kvartali lõpuks ei toimunud maksevahenduse valdkonnas Eestis suuri muutusi ning jätkus teatud küpsuse saavutanud turule omane areng, mida aasta lõpus mõjutas hooajaline nõudluse kasv (vt joonis 6.3).

Joonis 6.3. Jaemaksete teostamise võimalused Eestis aastate lõikes (perioodi lõpu seisuga)

2005. aasta märtsi lõpus oli internetipangaga liitujate arvu aastakasv 21%, ulatudes üle ühe miljoni lepinguni. 2003. ja 2004. aasta kasvuga võrreldes (15%) on kasvutempo hoogustunud (6 protsendipunkti võrra). Üks internetipanganduse kasvupõhjusi on paberil regulaarmaksete elektroonseks muutumine. Samuti on oluliselt populaarsemaks muutunud muude elektroonsete teenuste, näiteks e-arve, kasutamine. E-arve teenus on Eesti turul iseenesest olnud küll juba üle nelja aasta, kuid teenuse kasutamine on hoogustunud just viimase aasta jooksul ja seda ennekõike tänu vastavasisulistele reklaamikampaaniatele¹.

Mobiilimakse müügikohtade arv võrreldes teiste makse teostamist võimaldavate kohtadega kasvas aastaga enim – 24%. Märtsi lõpu seisuga oli mobiiltelefoni vahendusel võimalik kaupade ja teenuste eest tasuda 1638 kaupmehe juures, mis on 318 müügikoha võrra enam kui eelmise perioodi lõpus.

Tabelis 6.1 on Eestit võrreldud teiste Euroopa Liidu uute liikmesriikidega sularaha ja pangakaartide kasutamises/kasutamismõimalustes. Maltas, kus sularaha hulk on ringluses suurim, makstakse ka pangakaartidega suhteliselt aktiivselt – seda seletab asjaolu, et tegemist on populaarse turismipiirkonnaga. Mida rohkem on väljastatud pangakaarte, seda suuremat võrgustikku on vaja nende teenindamiseks ja vastupidi. Uutest liikmesriikidest kasutatakse pangakaarte enim Sloveenias, kus nende teenindamiseks on ka laialdane pangaautomaatide ja müügikohtade võrgustik. Nii nagu Sloveenias on ka Eestis sularaha kasutamine tagasihoidlik. Eestis tehakse kaardimakseid võimaldavates müügikohtades inimese kohta 35 kaardimakset aastas, mis teeb umbes kolm tehingut kuus. Kaardimaksete eelistamine sularahamaksetele tuleneb ennekõike selle kasutamismugavusest.

¹ Informatsioonilistika ettevõtte Itella AS pakutava e-arve teenusega liitujate arv on tipp-päeval kuni 800 lepingut (BNS, 9. märts 2005).

Tabel 6.1. Sularaha ja pangakaartide kasutamine Euroopa Liidus 2003. aastal

	Sularaha ringluses/SKP	Kaardimaksete arv elaniku kohta	Pangakaartide arv elaniku kohta	Pangaautomaatide ja müügikohtade arv 1 mln inimese kohta
Sloveenia	2,7	49,00	1,70	16 674
Rumeenia	3,2	0,22	0,22	658
Eesti	6,1	35,20	0,88	7 260
Poola	6,2	4,07	0,39	2 389
Küpros	7,1	21,00	1,04	17 398
Ungari	7,3	7,00	0,66	2 702
Slovakkia	8,0	5,60	0,56	2 852
Leedu	8,3	7,30	0,62	3 475
Tšehhi	9,2	5,50	0,62	3 268
Läti	10,2	10,20	0,77	4 789
Bulgaaria	11,1	0,35	0,31	634
Malta	24,2	10,00	0,98	16 639

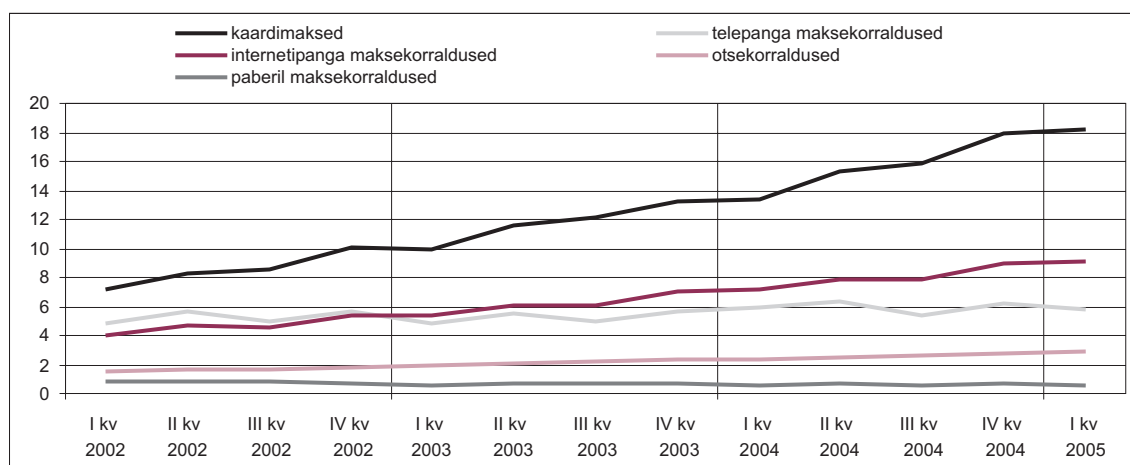
Allikas: Euroopa Keskpank, *Blue Book*, veebruar 2005

■ Krediidasutuste vahendusel teostatavad maksed

Pangad kui maksevahendusteenuse pakkujad on suunanud oma tähelepanu lisaväärtust loovatele teenustele, pakkudes klientidele üha uuenduslikumaid lahendusi ja personaalset lähenemist.

Mobiiltelefoniga algatatud maksekorralduste arv kolmekordistus aastaga (6874-lt 20 436-le). Otsekorralduste ja internetipanga maksekorralduste kasutamine jäi samale tasemele (vt joonis 6.4). Internetipanga vahendusel teostatud maksekorralduste kasvutempo stabiliseerumine on ootuspärane, sest turg hakkab küllastuma.

Kasvutempo aeglustumist võis aga täheldada telepanga ja paberil maksekorralduste osas. Paberil maksekorralduste arv kahanes jätkuvalt, kuid aeglustus tempos (6%lt 1%le). Paberil maksekorralduste arvu kahanemine võiks jätkuda samas tempos eelnevate perioodidega, sest elektroonsed makseviisid on oma olemuselt tunduvalt mugavamad ja efektiivsemad. Telepanga maksekorralduste kasutamine on vähenenud 2% võrra.

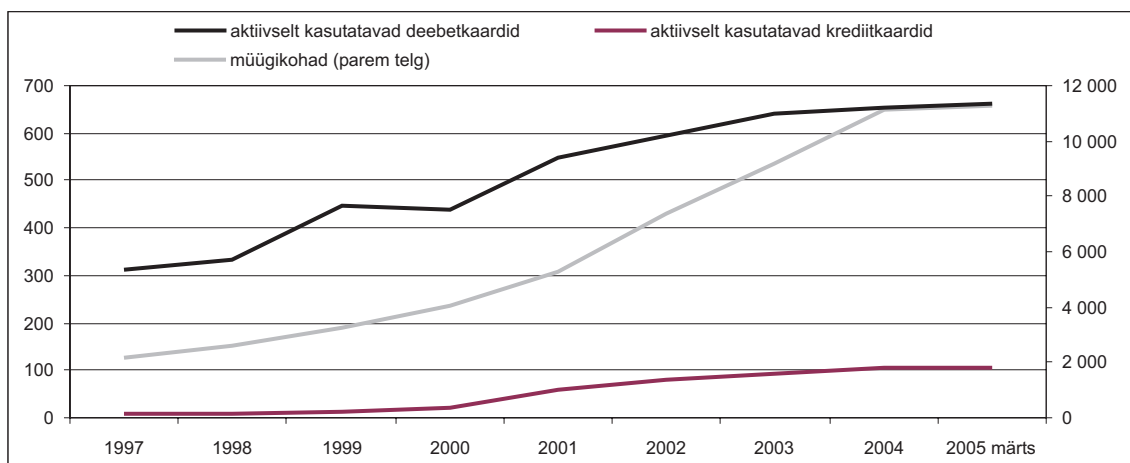
Joonis 6.4. Enim kasutatavad makseviisid Eestis (mln tk)

■ Pangakaartide kasutamine

Käesoleva aasta alguses plaanisid kaupmehed välja tulla kampaaniaga “Maksa sularahas”, mille eesmärk oleks olnud pöörata tähelepanu asjaolule, et kaardimaksete teenindamine on kaupmeestele sularahast kallim. Probleemina nähti kaarditehingutelt makstavate teenustasude läbipaistmatust. Kuna aga kaardimakse teostamine on kaardi valdajale oluliselt mugavam kui sularahas maksmine, siis suurenes vaadeldud perioodil (pangaautomaatides ja kaardimakseid võimaldavates müügikohtades) kaardimaksete arv jätkuvalt (37%), ulatudes 2005. aasta I kvartalis 18 miljoni tehinguni. Kaupmeeste juures (kaardimakseid võimaldavates müügikohtades) teostatud kaardimaksete käive on keskmiselt 3,6 mln krooni kvartalis. Aastaga kasvas ka pangakaarte aktsepteerivate müügikohtade arv 15% võrra, ulatudes 2005. aasta I kvartali lõpul rohkem kui 11 000 müügikohani.

Passiivsete pangakaartide osatähtsus on jäänud samale tasemele ja moodustas väljastatud pangakaartidest 23% (2004. a märtsis 21%).

2005. aasta I kvartalis väljastasid krediitdiasutused üle 7500 krediitkaardi ja üle 1500 deebetkaardi. Deebet- ja krediitkaartide väljastamise vahekorra muutus on ootuspärane, sest deebetkaarti omab keskmiselt 80% Eesti elanikest, st turg on küllastumas. Seega on pangad oma tegevuse suunanud krediitkaartide turule, sest krediitkaarti omab keskmiselt vaid iga viies elanik. Tuhande elaniku kohta oli aktiivselt kasutatavaid pangakaarte kokku 770, neist 664 olid deebet- ning 106 krediitkaardid (vt joonis 6.5). Kaks kolmandikku deebetkaardi omanikest ja pooled krediitkaardi omanikest maksavad kaardiga aktiivselt.

Joonis 6.5. Pangakaartide arv Eestis 1000 elaniku kohta (vasak telg) ja kaardiga tasuda võimaldavate müügikohtade arv (parem telg) aasta lõpu seisuga